

Zkoumání smrti

rozhovor s dr. Raymondem

A. Moodym

*Málokdy máme na stránkách REGENERACE možnost setkat se s osobností, která svou činností ovlivnila celý svět. Připravili jsme pro vás rozhovor s člověkem, jenž ve svých 31 letech změnil svou knihou *Life after Life* pohled naší civilizace na život a smrt. Letos v červnu šedesátiletý Raymond Moody se vám představuje.*

• Jak jste se vlastně dostal k problematice posmrtného života?

• To nebylo jen tak. Vzpomínám si, že už jako malé dítě jsem si lámal hlavu nad tím, jak je možné, že něco vnímám. V šesti letech mi učarovala astronomie a chtěl jsem se stát hvězdářem. Naše rodina nebyla nijak nábožensky založená, rodiče byli presbyteriáni a do kostela se chodilo jen zřídka. Když mi však bylo dvanáct, musel se otec vyrovnat s krizí středního věku; tehdy jsme začali kostel navštěvovat pravidelně. Nijak to na mě nezapůsobilo.

Později jsem začal na Virginské univerzitě studovat filozofii. V roce 1965 mi jeden z profesorů vyprávěl o Georgovi Ritchiem, profesoru psychiatrie, jenž prý prodělal úžasnou zkušenost, když přežil klinickou smrt. To mě zaujalo z hlediska přetrvávání vědomí. Protože jsem vždycky měl za to, že v okamžiku smrti vědomí zanikne, vyhledal jsem Ritchieho, abych se něco dozvěděl o jeho zážitcích. O čtyři roky později, když už jsem sám vyučoval filozofii, přišel za mnou po přednášce o Platónově Phaidonu jeden ze studentů a řekl mi: „Byl bych rád, kdybychom v další hodině hovořili o posmrtném životě.“ Narážel na to, že jsem se ve své přednášce nezaměřil na Platónovy spekulace o posmrtném životě, ale na jeho logiku a metodologii. Zeptal jsem se, proč ho to tak zajímá? Odpověděl mi, že asi před rokem měl autonehodu, přežil klinickou smrt a prodělal neuvěřitelnou zkušenost, která úplně proměnila jeho život, a dosud nepotkal nikoho, s kým by si o tom mohl promluvit. Vyslechl jsem ho a byl jsem překvapený, když jsem slyšel přesně totéž, co mi před čtyřmi lety sdělil George Ritchie. Takto jsem se tedy dostal k problematice posmrtného života.

• Příští rok to bude 30 let, kdy vyšla vaše průkopnická kniha Život po životě. Co se během této doby změnilo ve výzkumu stavů blízkosti smrti?

• Podle mě se změnil celý náš základní postoj. Když jsem před lety s tímto výzkumem začínal, bylo mnoho lidí, kteří měli nějakou posmrtnou zkušenost, velice deprimováno, protože když ji vyprávěli svým lékařům, ošetřovatelkám, duchovním nebo přátelům a příbuzným, dívali se na ně všichni jako na blázny. Dnes už se o těchto věcech otevřeně hovoří, ačkoli patří k nehlubším lidským zkušenostem.

• Dnes také slyšíme mnohem častěji o posmrtných zkušenostech. Proč vlastně?

• Myslím si, že pro to existují tři důležité předpoklady: Za prvé silná poválečná generace, která představuje asi třetinu americké populace, dnes přichází do věku, kdy ztrácí své rodiče a další rodinné příslušníky. Tato generace má značný zájem o alternativní medicínu, šamanismus a duchovní otázky vůbec. Za druhé došlo k revoluční změně v nemocnicích: Na počátku sedmdesátých let, když měl nějaký pacient zemřít, lékaři a sestry vyvedli rodinné příslušníky z pokoje. Dnes je tomu naopak, příbuzní s umírajícím zůstávají a odchází nemocniční personál. A za třetí máme mnohem lepší resuscitační přístroje než tenkrát.

• Lze tedy rostoucí počet zpráv o posmrtných zkušenostech připsat na vrub pokroku v kardiopulmonální resuscitaci, nebo tomu, že lidé dnes o svých zážitcích hovoří mnohem otevřeněji?

• Domnívám se, že je to především zásluha vědeckého pokroku. Avšak podíváme-li se zpátky do minulosti, objevíme spoustu takových případů. Jsou obsaženy v historických spisech, například v Dějinách Franků Řehoře Tourského a v Církevních dějinách anglického lidu Bedy Ctihodného. Rovněž Platón popisuje takový případ v dialogu Phaidon. V 16. století zachytil toto téma ve svých obrazech Hieronymus Bosch. Tyto případy jsou rovněž roztroušeny v lékařské literatuře, počínaje 19. stoletím. Dr. Albert Heim, švýcarský horolezec a profesor geologie, se zřítíl na sklonku 19. století do propasti a měl při tom mystický zážitek, který zcela zásadně změnil jeho život. Začal se o tyto věci intenzivně zajímat, vyptával se svých kolegů horolezců a shromáždil mnoho zážitků podobných těm, které slyšíme dnes. Na druhé straně je samozřejmě pravda, že kardiopulmonální resuscitační přístroje jsou dnes mnohem rozšířenější a dokonalejší, takže se nám daří zachraňovat z náruče smrti mnohem větší počet osob s těmito zkušenostmi.

• Jaké procento lidí nemělo vizi výstupu do světla, když se ocitli na rozhraní života a smrti?

• To se dá těžko určit, protože jednotlivé studie se rozcházejí; je ovšem zajímavé, že procento lidí s touto zkušeností se zvyšuje úměrně tomu, čím měli ke smrti blíže. Například dr. Fred Schoonmaker z Denveru hovořil se spoustou pacientů, které osobně resuscitoval, a zjistil, že asi 60 procent z nich mělo zážitky tohoto druhu.

Ale dodnes nevíme, proč někteří lidé tyto zážitky mají, a jiní ne. Jisté je pouze to, že nezáleží na jejich věku, ani na okolnostech, které je přivedly na práh smrti, ani na pohlaví, ba ani na jejich světovém názoru či náboženství.

• Jaké nové poznatky jste shromáždil od vydání své knihy v roce 1975?

• Výzkum stavů blízkosti smrti se lavinovitě rozšířil po celém světě a tak se nám podařilo odhalit velice překvapivá fakta. Například lékaři v Evropě a USA objevili, že malé děti mají obdobné zážitky jako dospělí. Bylo zjištěno, že tyto vize mělo asi osm milionů dospělých Američanů. Navíc je tu jeden významný objev, tzv. empatický zážitek zdánlivé smrti. Často se totiž stává, že lidé, kteří prodlévají u lůžka umírajícího, mají rovněž zážitek smrti. V okamžiku, kdy jejich blízký zemře, zmocní se jich pocit, že vystoupili ze svého těla a že veškeré dění pozorují jaksi shora. V posteli vidí tělo zemřelého a vedle stojí jejich vlastní. Když se rozhlednou kolem sebe, spatří nebožtíka, jenž mezitím přijal novou formu. I oni se vznášejí ve vzduchu a mají vizi tunelu či úzké cesty s jasným světlem na konci. Takže zažívají veškeré typické aspekty posmrtné zkušenosti. Mohu jen dodat, že jsem také zažil něco podobného.

• Mohl byste nám o tom říct něco bližšího?

• Asi před deseti lety jsem pracoval ve skupině vědců, která se zabývala výzkumem empatického zážitku zdánlivé smrti. Jednou o víkendu jsme měli na univerzitě konferenci. Když skončila, zavolał jsem matce, abych

se zeptal, jak se jí daří. Odpověděla, že vcelku dobře, ale že má po celém těle nějakou vyrážku. Druhého dne navštívila lékaře a dozvěděla se, že má Hodgkinovu nemoc. Zemřela o dva týdny později. Dva dny před smrtí upadla do kómatu a těsně před koncem otevřela náhle oči a dvakrát zašeptala: „Miluji vás!“ Potom vydechla naposled a mě se náhle zmocnil empatický zážitek. Neopustil jsem sice tělo, ale prostor se úplně změnil, vnímal jsem velice jasné světlo a má žena také. Moje sestry zase cítily přítomnost otce, jenž zemřel o osmnáct měsíců dříve.

- Mají lidé z diametrálně odlišného kulturního prostředí stejné zážitky stavů blízkosti smrti? Zažívá třeba australský domorodec totéž, co dělník z Texasu či nepálský šerpa?
- Vypadá to, že ano, což je velice zajímavé. Píší mi lidé z Evropy, Číny, Japonska a Indie a líčí úplně stejné zážitky. Antropologové potvrzují, že tyto zkušenosti mají i příslušníci přírodních národů.
- Co ještě přinesl výzkum v posledních třiceti letech? Víme například něco o tom, jak umírání prožívají slepci?
- Touto problematikou se zabývá dr. Kenneth Ream. I slepci mají posmrtné zážitky, a jakmile se ocitnou mimo tělo, »vidí« rovněž všechno.
- Existují nějaké informace o zážitcích sebevrahů?
- Ano. Tyto zážitky shromažďoval dr. Bruce Greyson z Virginské univerzity. Zjistil, že více než polovina sebevrahů, které se podařilo zachránit, měla posmrtné zážitky. Mnozí z těch, kteří je neměli, se o sebevraždu pokusili znovu. Ti, kdo prodělali zkušenost stavu blízkosti smrti, nabyli přesvědčení, že život má smysl. Tomuto tématu se hodně věnuji v knize Život po životě – úvahy, otázky, odpovědi.
- Zkušenosti zážitků blízkosti smrti bývají většinou líčeny jako šťastné. Je také něco známo o nepříjemných posmrtných zkušenostech?
- Jistě, i ty se objevují, a můžeme klidně říct, že veškeré posmrtné zážitky obsahují nepříjemný aspekt. Když člověk najednou ve »filmu života« vidí, jaká přikopřil způsobil druhým, cítí jejich bolest. Přesto je toto ohlédnutí za životem přínosné, protože nám pomůže změnit budoucí jednání. Ovšem tzv. pekelné detaily se v líčeních resuscitovaných osob objevují spíše zřídka.
- Možná se tyto pekelné detaily objevují zřídka proto, že ti, kdo je zažívají, už nemají možnost vrátit se zpátky a informovat nás o nich...
- Možná. Mohu jen dodat, že dr. Bruce Greyson, jenž prováděl výzkum těchto pekelných zkušeností, zjistil, že v porovnání s již zmíněnými zážitky se objevují velice zřídka a že si ani nejsou moc podobné.
- Chtějí se vůbec lidé, kteří trpí silnými bolestmi, ještě vrátit zpátky?
- Většina z nich se do svého těla skutečně vrátit nechce. Říkají, že byli obklopeni tak nádherným a příjemným světlem, že už v něm chtěli zůstat. Jeden můj přítel resuscitoval pacienta a ten náhle zvolal: „Přestaňte! Nedělejte to se mnou!“
- Proč se tedy nakonec vrací zpátky? Mají na vybranou?
- Někteří lidé říkají, že nevědí, proč byli posláni zpátky. Jiní uvádějí, že tam byl někdo, kdo jim řekl: „Tvůj čas ještě nenadešel, musíš se vrátit.“ Další se svěřují, že měli na vybranou, zda tam chtějí zůstat, nebo se vrátit do těla. Ti potom svůj návrat zdůvodňovali tím, že se ještě musí starat o děti, nebo že zde mají nějaké důležité životní poslání.
- Jak hodně se lidé po návratu změní?
- Z psychiatrického pohledu jde o nejzajímavější aspekt posmrtných zkušeností. Dotyční uvádějí, že se především změnil jejich hodnotový systém. Tento zážitek je přivedl k přesvědčení, že to, co nazýváme smrtí, je ve skutečnosti přechodem do úplně jiného stavu vědomí a tak dočista ztratili strach z umírání.

- Vydrží jim toto přesvědčení po zbytek života?
 - Zkoumám tyto zážitky od roku 1965 a hovořil jsem s tisíci lidmi, z nichž mnozí se stali mými přáteli. Někteří již zemřeli. Pokud jsem byl svědkem jejich umírání, mohu jen potvrdit, že přijali smrt naprosto vyrovnaně a s důvěrou.
 - Jaké závěry lze ze zážitků stavů blízkosti smrti tolika osob vyvodit pro náš světový názor? Že po smrti duše opouští tělo?
 - V tomto okamžiku se promění naše perspektiva, naše vědomí již není spojeno s tělem.
 - Ale vědomím nemůže být myšlen mozek, neboť ten přece zůstává v těle.
 - To máte pravdu.
 - Kam podle vás po smrti odcházíme?
 - Zkušenosti, které mi lidé vyprávějí, se více dotýkají srdce než rozumu. Ptáme se sice, kam po smrti odcházíme, ale toto prostorové »kam« jenom poukazuje na způsob, jakým funguje náš mozek. Neboť ti se zkušeností zážitků stavu blízkosti smrti vyprávějí, že pobývali kdesi mimo čas a prostor.
 - Jsou představy o reinkarnaci slučitelné s těmito zkušenostmi?
 - Pokud jde o mne, řadím reinkarnaci takřkajíc do stejného šuplíku jako posmrtnou zkušenost, protože si myslím, že ani v jednom, ani ve druhém případě není nikdo schopen na základě stávajících faktů dospět racionálním způsobem k nějakému definitivnímu závěru. Zajímám se o regrese do dřívějších životů, protože představují různá stadia vědomí. Jako psychiatra mě to fascinuje.
 - Domníváte se, že reinkarnaci je třeba chápat jako metaforu, nebo doslova? Co si myslíte o přežívání duše?
 - Jako vědec předesílám, že nevím, zda reinkarnace existuje, či nikoliv, ač mám bohaté zkušenosti s regresní terapií. Domnívám se však, že se musíme spokojit s metaforickým opisem, neboť proces reinkarnace je příliš složitý, než aby se dal vyjádřit běžným jazykem.
 - Jste filozof a vědec, a proto je pro vás důležité poznání. Výzkum posmrtných stavů přece souvisí také s otázkou víry. Jak se podle vás slučuje poznání s vírou?
 - Ve svém životě se snažím co možná nejméně jenom věřit. Jsem stoupencem spirituálního usilování a tento postoj je u mě pevně spjatý s hledáním poznání. U prvních řeckých filozofů tomu bylo stejně. Dnes ovšem pohlížíme na intelektuální život jako na něco, co nemá s naším spirituálním usilováním nic společného. Antická filozofie by nás poučila v tom, že pojem »pravda« vznikl v nejtěsnější spojitosti s racionálním myšlením. Teprve díky matematice si mohl člověk uvědomit, že existují správné, objektivní a pravdivé odpovědi, které nezávisí na tom, jak někdo určitou situaci vnímá či jak o ní přemýšlí.
- Řeční filozofové nebyli ale jen racionálními mysliteli v dnešním smyslu. O posmrtných zkušenostech toho věděli stejně jako my. Například Parmenidés měl kolem roku 500 př. n. l. takový zážitek. Bohyně mu ale přikázala, ať po návratu do fyzického těla nevybízí lidi k tomu, aby jeho zážitek věřili, nýbrž aby se k němu dopracovali sami, pokud chtěli zažít pravdu.
- Vlastní zkušenosti na cestě k pravdě jsou tedy vždy velice důležité?
 - Ano. Myslím si, že k masovému uznání tak zvaných paranormálních zkušeností dojde teprve tehdy, až lidé začnou hromadně usilovat o vlastní zkušenosti v této oblasti. Potom ani nebudou potřebovat žádné »odborníky«, kteří by jim říkali, co si o těchto zkušenostech mají myslet. Budou si moci utvořit vlastní názor. K těmto zkušenostem musí dospět sami.

• Považujete se za religiózního člověka?

• Ačkoli chodím do kostela, nejsem věřícím v tom smyslu, že bych se pevně držel nějaké ideologie. Pro mě totiž Bůh není otázkou víry, ale vztahu, a tento vztah se snažím udržet. A to je něco jiného než víra v Boha. Obracím se k Bohu jako k moudrému a milujícímu rodiči a skvělému učiteli, jenž má obrovský smysl pro humor.

• Ve svých knihách používáte často pojem »spirituální život«. Co tím přesně myslíte?

• V mládí jsem věřil, že pojem »spirituální« lze psychologicky vysvětlit. Domníval jsem se, že když lidé mají mystické zážitky a věří v Boha, jedná se o psychologický fenomén. Když jsem měl v pozdějších letech tyto zážitky, došlo mi, že se jedná o jinou úroveň bytí, totiž spirituální, která daleko přesahuje výkladové možnosti psychologie. Například se mi zjevila moje zemřelá babička. Viděl jsem ji zcela jasně před sebou. Slyšel jsem ji mluvit, vnímal jsem její hlas, cítil jsem její přítomnost, a dokonce jsem s ní vedl dlouhý rozhovor.

Viděl jsem vskutku mimořádné věci. Držím se však stále svého skepticismu, neboť pohlížím-li na vše jako na jednu z eventualit, mohu lépe poznat všechny možnosti. Kdo se jim uzavírá, protože si myslí, že všechno ví, kráčí do záhuby, neboť neustále se objevují nové názory, nové možnosti.

• Nechcete tedy navzdory vlastním hlubokým zážitkům činit definitivní závěry a například tvrdit: Ano, já vím, že zásvětí existuje?

• Myslím si, že spousta lidí by na mém místě řekla: „Ano, existuje.“ Já však raději prohlašuji, že to nevím, protože veškeré naše představy o »posmrtném životě« či »zásvětí« jsou zcela vágní. Vždyť ve skutečnosti ani nevíme, o čem mluvíme, když říkáme, že můžeme »přežít smrt«.

• Elisabeth Kübler-Rossová uváděla, že naše řeč nestačí k popsání smrti.

• Měla naprostou pravdu. Používáme řeč, abychom uspokojili svoje běžné, základní potřeby, abychom si opatřili potravu, abychom věděli, co dávají v televizi, abychom se děti mohli zeptat, co chtějí dělat, a tak dále. Chceme-li však vyjádřit něco, co se týká posmrtného života, musíme se uchýlit k obrazným metaforám. Stačí se podívat na slovo »láska«. Láska souvisí se životem a také s posmrtným životem. Hraje významnou roli ve všech mých rozhovorech s lidmi, kteří ztratili milovanou bytost. Láska je silnější než smrt!

Připravil Michael TRISKA – Regenerace 11-2004

Pokračování v čísle 01-2005

RAYMOND A. MOODY (1944) vystudoval filozofii na univerzitě ve Virginii a medicínu na univerzitě v Georgii. Světovou proslulost získal roku 1975 vydáním knihy Life after Life (Život po životě), na kterou volně navázala kniha Reflections on Life after Life (Život po životě – úvahy, otázky, odpovědi). V těchto publikacích se věnoval tzv. stavům blízkosti smrti, zvláštnímu lékařskému oboru, v němž je považován za nejvýznamnějšího světového experta. Raymond Moody se stal roku 1988 držitelem Světové humanitární ceny a bronzové medaile v kategorii Mezilidské vztahy za filmovou verzi knihy Život po životě. Přednášel na významných amerických univerzitách, například na West Georgia University, East Carolina University nebo University of Nevada, a napsal řadu knih, některé společně s Paulem Perrym.